

Секція 15. Сучасні проблеми соціальної та гуманітарної освіти.

Інклюзивна освіта.

Лимар Ю.М.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ВИКОРИСТАННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ
ЯК МЕТОДУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Сучасний вихователь дітей дошкільного віку повинен створити сприятливі умови для загального й творчого розвитку дитини дошкільного віку, організувати навчально-виховний процес на засадах індивідуалізації та диференціації. Реалізувати ці завдання можливо тільки шляхом виявлення і подальшого врахування у навчально-виховному процесі вікових та індивідуальних особливостей дітей. Значні можливості щодо виявлення вихователем індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку має спостереження. Однак у студентів і вихователів закладів дошкільної освіти нерідко виникають труднощі під час планування, проведення, фіксування та аналізу результатів спостереження за вихованцями. Це зумовлює необхідність підвищення ефективності їхньої фахової підготовки у цьому напрямі.

Мета дослідження полягає в розкритті особливостей використання діалогічних вправ у процесі підготовки майбутніх вихователів дітей

дошкільного віку до використання спостереження як методу науково-педагогічного дослідження.

У процесі фахової підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта» (освітній ступінь – бакалавр) навчальним планом передбачено вивчення у 5 семестрі курсу «Основи наукових досліджень». Значна увага під час вивчення цього курсу приділяється розгляду емпіричних методів науково-педагогічного дослідження [1, с. 10-11, 12, 22-23, 26-27]. Вважаємо за доцільне детальніше розглянути метод спостереження та особливості його використання у роботі з дітьми дошкільного віку. Це зумовлено певними обмеженнями (або неможливістю) використання інших емпіричних методів науково-педагогічного дослідження (як от: анкетування, тестування тощо), що зумовлене віковими особливостями дітей дошкільного віку.

Під час лекційного заняття студенти ознайомлюються з метою, сутністю спостереження як методу науково-педагогічного дослідження; особливостями планування, проведення, фіксування та аналізу результатів спостереження за дітьми дошкільного віку.

Під час практичного заняття необхідно поглибити знання та критичне розуміння студентами сутності, особливостей планування, проведення, фіксування та аналізу результатів спостереження за дітьми дошкільного віку.

Важливо навчити студентів використовувати спостереження не тільки під час проведення експериментального дослідження в межах написання курсових, кваліфікаційних робіт, а й під час професійної діяльності з метою виявлення індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку.

Реалізація поставлених завдань зумовила пошук таких форм роботи зі студентами, які б забезпечили активне залучення кожного з них до

спільної діяльності, використання їхнього життєвого досвіду, формування компетентностей для культури демократії.

Одним з таких ефективних видів роботи зі студентами є впровадження діалогічних вправ, розроблених на основі вправ Guro Hansen Helskog [3]. Ці вправи розроблено й впроваджено в межах участі у проекті «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Україні, Норвегії та Палестині» (СРТА-ЛТ-2017/10037).

Використання такої вправи дозволяє поглибити знання та критичне розуміння студентами сутності, особливостей планування, проведення, фіксування та аналізу результатів спостереження за дітьми дошкільного віку; формувати у студентів компетентності для культури демократії, а саме: здатність цінувати людську гідність та права людини, цінувати культурну багатоманітність; повагу, громадянську свідомість, відповідальність, самоєфективність, здатність приймати невизначеність та неоднозначність; навички автономного навчання, аналітичного і критичного мислення, навички слухати та спостерігати, емпатію, навички співпраці, навички вирішувати конфлікти [4].

Послідовність проведення вправи

(складено на основі вправи І б) [3]

1. Почніть з питання «Що означає – спостерігати за дітьми?»
2. Запропонуйте студентам пригадати приклади з власного життя проведеного ними спостереження за дітьми дошкільного віку (бажано, щоб приклади ілюстрували виявлення під час спостереження індивідуальних особливостей дітей, які в подальшому було враховано в роботі з ними).
3. Нехай студенти поділяться своїми прикладами у загальній групі (запишіть назви описаних студентами прикладів на дошці або фліпчарті).

4. Оберіть один з прикладів шляхом голосування (нехай кожен студент обере приклад, який би він хотів обговорити; визначте приклад, який обрали більшість студентів).
5. Обговоріть зі студентами це питання спочатку на основі прикладу поступово переходячи до абстрактного поняття.
6. Запропонуйте студентам сформулювати одним реченням відповідь на питання.
7. Нехай студенти прочитають текст у підручнику «наукове спостереження – це система фіксації і реєстрації об'єктивних властивостей і зв'язків об'єкта, що вивчається і знаходиться у природних умовах або в умовах наукового експерименту. Воно характеризується тим, що завжди підпорядковане певній дослідницькій меті, завчасно планується і проводиться за певною програмою» [2, с. 128]. Запропонуйте студентам порівняти текст зі своїм формулюванням.
8. Запропонуйте студентам написати рефлексивні нотатки:

1) Що ви дізнались сьогодні нового про спостереження як метод науково-педагогічного дослідження?

2) Якими вміннями ви оволоділи, що дозволять вам використовувати спостереження як метод науково-педагогічного дослідження у роботі з дітьми дошкільного віку?

Аналіз рефлексивних нотаток студентів свідчить про поглиблення їхніх знань щодо сутності спостереження як методу науково-педагогічного дослідження (деякі студенти зазначили, що саме на цьому занятті вони зрозуміли різницю між спостереженням як методом навчання і спостереженням як методом науково-педагогічного дослідження), значення спостереження для роботи вихователя закладу дошкільної освіти; усвідомлення ними можливих негативних наслідків для подальшого

розвитку, виховання й навчання дитини, які можуть виникнути у разі неправильної організації спостереження або інтерпретації його даних.

Також майбутні вихователі відзначили, що мають чітке уявлення про особливості планування спостереження, порядок і способи фіксування його результатів. Переважна більшість студентів переконані, що зможуть використати цей метод дослідження під час проходження педагогічної практики та майбутньої професійної діяльності для виявлення індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку.

Отже, аналіз процесу й результатів роботи студентів дозволяє зробити висновок про ефективність використання діалогічних вправ у процесі підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання спостереження як методу науково-педагогічного дослідження.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у використанні діалогічних вправ такого типу на практичних заняттях або лекціях з інших тем курсу «Основи наукових досліджень» або з інших начальних дисциплін.

Література:

1. Лимар Ю.М. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. Чернівці: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2012. 60 с.
2. Тверезовська Н.Т., Сидоренко В.К. Методологія педагогічного дослідження : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 440 с.
3. Helskog, Guro Hansen. Forthcoming February 2019. *Philosophising the Dialogos Way toward Wisdom in Education. Between Critical Thinking and Spiritual Contemplation*. London: Routledge Publishing Ltd.
4. Компетентності для культури демократії. URL : <https://classroom.google.com/u/0/c/MjI4NTQ1MzM4NTIha/a/Mjg5NDYyMDAxNzNl/details> (дата звернення : 18.02.2019).